

ČESKÁ ASTRONOMICKÁ SPOLEČNOST

sekretariát: Astronomický ústav AV ČR, v. v. i., Fričova 298, 251 65 Ondřejov
tel. 775 388 400, info@astro.cz

Tiskové prohlášení České astronomické společnosti číslo 225 z 13. 10. 2016

Cena Littera Astronomica za rok 2016 udělena

Česká astronomická společnost ocenila cenou Littera Astronomica za rok 2016 PhDr. Alenu Hadravovou, CSc., a Doc. RNDr. Petra Hadravu, DrSc., zejména pro jejich mimořádný a trvalý přínos v oblasti zpřístupňování antické, středověké a raně novověké astronomické vzdělanosti široké veřejnosti. Latinské edice a překlady manželů Hadravových, doplněné rozsáhlými poznámkovými aparáty, patří mezi stěžejní díla současného studia dějin vědy. Slavnostní předání ceny proběhne v pátek 14. října 2016 v 17:30 na 26. Podzimním knižním veletrhu v Kulturním domě Ostrov v Havlíčkově Brodě. Po předání ceny od 17:45 se bude konat laureátská přednáška "Galileiho Hvězdný posel a Keplerova Rozprava s ním".

Laureáti převezmou cenu z rukou knihkupce Jana Kanzelsbergera, spisovatelky a ředitelky 26. Podzimního knižního veletrhu v Havlíčkově Brodě PhDr. Markéty Hejkalové a předsedy České astronomické společnosti Ing. Jana Vondráka, DrSc., Dr.hc. Laudatio přednese emeritní předseda České astronomické společnosti Ing. Štěpán Kovář, PhD.

Cena Littera Astronomica České astronomické společnosti je určena k ocenění osobnosti nebo nakladatelství, která nebo které svým literárním dílem významně přispěly k popularizaci astronomie u nás. Littera Astronomica byla poprvé udělena v roce 2002 a jejími držiteli se dosud stali Doc. RNDr. Josip Kleczek, DrSc., z Astronomického ústavu AV ČR (dvojnásobný držitel), RNDr. Jiří Grygar, CSc., z Fyzikálního ústavu AV ČR, Ing. Antonín Růkl z Hvězdárny a planetária hl. m. Prahy, Ing. Pavel Příhoda z Hvězdárny a planetária hl. m. Prahy, RNDr. Oldřich Hlad z Hvězdárny a planetária hl. m. Prahy, Doc. RNDr. Zdeněk Mikulášek, CSc., z Masarykovy univerzity v Brně, Mgr. Antonín Vítek, CSc., z Akademie věd ČR, Prof. RNDr. Petr Kulháněk, CSc., z ČVUT, Nakladatelství a vydavatelství Aldebaran, Mgr. Pavel Gabzdyl z Hvězdárny a planetária Brno, František Martinek z Hvězdárny Valašské Meziříčí a Mgr. Jana Olivová z Akademického bulletinu (Akademie věd). Cenu dotuje knihkupectví Kanzelsberger, a.s. (www.kanzelsberger.cz) a Společnost Astropis (www.astropis.cz).

V letošním roce manželé Hadravovi vydali knižně práce Galilea Galileiho *Hvězdný posel* a Johanna Keplera *Rozprava s Hvězdným poslem* (v Příbrami, nakladatelství Pistorius & Olšanská) – jedny z nejdůležitějších astronomických příspěvků všech dob. Galileo Galilei ve zmíněné práci z roku 1610 popsal pozorování oblohy za pomoci dalekohledu a oznámil objev Jupiterových měsíců. Jeden výtisk poslal Johannu Keplerovi. Ten na něj reagoval obsáhlým dopisem, který později vydal i tiskem. Oba útlé svazky výrazně vstoupily do dobové diskuse o kosmologickém uspořádání světa a zároveň jsou dnes mimořádnou ukázkou renesanční stylistiky.

Kniha Aleny a Petra Hadravových přináší překlad Galileova a Keplerova latinského textu do češtiny spolu se zasvěceným komentářem, který osvětluje podstatu Galileových objevů, stejně jako jejich dobové souvislosti. Navazuje tak na dřívější edici jiného významného díla Johanna Keplera *Sen neboli Měsíční astronomie*, které manželé Hadravovi vydali v nakladatelství Paseka v roce

2004. Jejich literární činnost je však podstatně rozsáhlejší, viz na závěr výběr jejich systematického díla z oblasti astronomie, které vydali především knižně.

Není bez zajímavosti, že výsledky publikační činnosti manželů Hadravových jsou kromě jiného také zdrojem nedocenitelných informací při stavbě replik dávných astronomických přístrojů. Jako příklad lze uvést nedávno vystavenou přesnou kopii sextantu, kterým konal svá astronomická pozorování Johannes Kepler (soukromá sbírka, vystaven 6. 2. 2016 – 8. 5. 2016 v Regionálním muzeu v Litomyšli).

PhDr. Alena Hdravová, CSc., se narodila v roce 1956 ve Velkém Meziříčí. V letech 1976–1981 studovala klasickou filologii a český jazyk na Filozofické fakultě Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Brně (dnešní Masarykova univerzita). Po udělení doktorátu z filozofie (PhDr.) nastoupila v roce 1981 na roční studijní pobyt do Kabinetu pro studia řecká, římská a latinská ČSAV (nynější Kabinet pro klasická studia AV ČR). Zde se v roce 1982 stala interní aspirantkou, v roce 1986 obhájila disertační práci (CSc.) a pracovala zde až do roku 2002. V tomto roce přešla do Výzkumného centra pro dějiny vědy AV ČR. Od roku 2002 působí v Kabinetu dějin vědy Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, v.v.i. Je členkou řady vědeckých společností a odborných komisí.

Doc. RNDr. Petr Hadrava, DrSc., se narodil v roce 1951 v Praze. Absolvoval Matematicko-fyzikální fakultu Univerzity Karlovy v Praze, obor teoretická fyzika. Od roku 1975 pracuje jako vědecký pracovník v Astronomickém ústavu AV ČR, v.v.i., v Ondřejově, kde v roce 1980 obhájil disertaci na téma Kinetická teorie rozsáhlých hvězdných atmosfér. Od r. 1993 externě přednášel na Matematicko-fyzikální fakultě UK, v letech 1997–2001 pak i na univerzitě v Trondheimu v Norsku. Je členem České astronomické společnosti, Evropské astronomické společnosti, Mezinárodní astronomické unie a Společnosti pro dějiny věd a techniky. Společně s manželkou Alenou Hdravovou mají dva syny.

Výběr z literatury (úplný seznam srov.

<http://www.asu.cas.cz/~had/pubal.html>, <http://www.asu.cas.cz/~had/publ.html>):

- Tycho Brahe, *Astronomiae instauratae mechanica* (faksimile). – *Přístroje obnovené astronomie*. Překlad a komentář A. a P. Hdravovi. – *Instruments of the Renewed Astronomy*. English translation (Raeder et al. 1946) rev. and commented by A. Hdravová, P. Hadrava and Jole R. Shackelford (Univ. of Minnesota). Praha, KLP 1996–2000.
- Křišťan z Prachatic, *Stavba a Užití astrolábu*. Ed. a překlad A. Hdravová a P. Hadrava. Praha, Filosofia 2001.
- *Tycho Brahe and Prague: Crossroads of European Science*. Sborník z mezinárodního sympózia pořádaného Výzkumným centrem pro dějiny vědy 22.–25. 10. 2001 v Praze. Edd. John Robert Christianson, A. Hdravová, P. Hadrava, and Martin Šolc. Acta Historica Astronomiae, vol. 16. Frankfurt am Main, Harri Deutsch Verlag 2002.
- Johannes Kepler, *Sen neboli Měsíční astronomie*. Z lat. orig. *Somnium seu Opus posthumum de astronomia Lunari*, vydaného v Zaháni a Frankfurtu 1634, přel. Alena a Petr Hdravovi. Praha, Paseka – Národní technické muzeum 2004.
- P. Hadrava, *Evropská jižní observatoř a česká astronomie*. Praha, Academia 2006.
- *Sphaera octava. Mýty a věda o hvězdách I–IV*. Praha, Artefactum – Academia 2013:

I: A. Hadravová, *Pseudo-Hyginus: Bájé – Fabulae* (první český překlad Pseudo-Hyginových *Báji* poskytne čtenáři bohatý faktografický materiál k řecké mytologii. Jedná se o scholia, výpisky neznámého římského autora z 1.–2. stol. n. l. z nezachované původní Hyginovy práce);

II: A. Hadravová, *Gaius Iulius Hyginus: O astronomii – De astronomia* (Hyginova *Astronomie* z přelomu letopočtu je souhrnem antických (starořeckých) představ o vzniku souhvězdí, čerpaných z různých literárních zdrojů, je však i jakýmsi katalogem hvězd v próze. Práce až do raného novověku silně ovlivňovala jak výtvarné představy o podobě souhvězdí, tak i středověkou recepci antické vědy o souhvězdích. První český překlad je doplněn o první překlad Pseudo-Eratosthenovy práce *Zhvězdění (Katasterismoi)* a dále o přetisk překladu Arátových *Jevů na nebi (Fainomena)* z pera Radislava Hoška. Obě tyto práce byly staršími Hyginovými prameny);

III: A. Hadravová, *Středověká pojednání o souhvězdích. Traktát o uspořádání stálic na nebi v rukopise Praha, NK XXVI A 3* (Hyginovu práci o astronomii přepracoval kolem roku 1220 na sicilském dvoře císaře Fridricha II. Michael Scotus ve spise *De signis*. Opis a český překlad anonymního latinského traktátu, závislého na Michaelově pojednání, je obsahem III. svazku tetralogie. Traktát je zapsán v rukopise Praha, Národní knihovna XXVI A 3, a pochází z doby kolem roku 1405. Edice je doplněna studií o ikonografii souhvězdí od antiky po raný novověk a studií Lenky Panuškové o ikonografii planet);

IV: A. Hadravová, P. Hadrava, *Katalogy hvězd a přemyslovský nebeský glóbus* (Přemyslovský nebeský glóbus – dnes v Bernkastel-Kues – byl ve 13. století součástí sbírky astronomických přístrojů a rukopisů českých králů Přemysla Otakara II. či Václava II. Výsledky mezioborové spolupráce klasické filoložky a astrofyzika ukazují, že vznik unikátního přístroje je spjat s prostředím císařského štaufského dvora Fridricha II. na Sicílii. Glóbus je nejstarším zachovaným hvězdným glóblem křesťanské Evropy. Navazuje přímo na antické vzory a je zpracován s mimořádnou přesností podle Ptolemaiových souřadnic hvězd a jeho požadavků na stavbu glóbu. Svazek doplňuje edice a český překlad latinské verze as-Súfiho *Katalogu hvězd* (rukopis Praha, Královská kanonie premonstrátů na Strahově DA II 13), v níž byl Ptolemaiovův *Katalog* známý evropské středověké vědě).

• A. Hadravová – P. Hadrava, *Galileo Galilei, Hvězdný posel a Johannes Kepler, Rozprava s Hvězdným poslem*. Příbram, Pistorius a Olšanská 2016.

Výše uvedené řadí PhDr. Alenu Hadravovou, CSc., a Doc. RNDr. Petra Hadravu, DrSc., mezi přední autory v oblasti astronomické literatury, a za to jim nyní Česká astronomická společnost udělila cenu Littera astronomica.

Kontakt na laureáty, e-mail: petr.hadrava@asu.cas.cz, hadravova@usd.cas.cz.

26. Podzimní knižní veletrh se koná ve dnech 14. – 15. října 2016 v Kulturním domě Ostrov v Havlíčkově Brodě. Podrobnosti o 26. Podzimním knižním veletrhu a jeho programu naleznete na <http://veletrh.hejkal.cz/>. Česká astronomická společnost v Havlíčkově Brodě již po patnácté slavnostně udělí cenu Littera Astronomica za literaturu spojenou s astronomií.

Astronomický výběr z programu 26. Podzimního knižního veletrhu:

Po celou dobu konání veletrhu

Stánek České astronomické společnosti nabízí prodej knih.

Pozorování Slunce dalekohledem (zdarma). Za jasného počasí nabídneme návštěvníkům veletrhu, ale i kolemjdoucím, pohled na Slunce přes filtry, kterými je možné pozorovat sluneční skvrny. Pozorování se uskuteční po dobu veletrhu (v pátek 10 – 19, v sobotu 9 – 17) před Kulturním domem Ostrov. V případě zatažené oblohy předvedeme vlastnosti dalekohledu na pozemských objektech. Za deště se pozorování nekoná. Zajišťuje Jihlavská astronomická společnost.

Pátek 14. října 2016

17:30 slavnostní předání ceny Littera Astronomica 2016. V Salonku 2 v prvním patře Kulturního domu Ostrov, Havlíčkův Brod. Cenu předá knihkupec Jan Kanzelsberger, ředitelka Podzimního knižního veletrhu PhDr. Markéta Hejkalová, předseda České astronomické společnosti Ing. Jan Vondrák, DrSc., Dr.hc. Laudatio přednese emeritní předseda České astronomické společnosti Ing. Štěpán Kovář, PhD.

17:45 Laureátská přednáška "Galileiho Hvězdný posel a Keplerova Rozprava s ním". V Salonku 2 v prvním patře Kulturního domu Ostrov, Havlíčkův Brod.

Kromě České astronomické společnosti (www.astro.cz) na přípravě spolupracuje [Nakladatelství Aldebaran \(nva@nva.cz\)](mailto:nva@nva.cz) a [Jihlavská astronomická společnost \(http://www.jiast.cz/\)](http://www.jiast.cz/). Více informací o 26. Podzimním knižním veletrhu najdete na www.hejkal.cz.

Pavel Suchan – tiskový tajemník České astronomické společnosti

---

Česká astronomická společnost (ČAS) vydává od května 1998 tisková prohlášení o aktuálních astronomických událostech a událostech s astronomií souvisejících. Počínaje tiskovým prohlášením č. 67 ze dne 23.10.2004 jsou některá tisková prohlášení vydávána jako společná s Astronomickým ústavem Akademie věd ČR, v. v. i. Archiv tiskových prohlášení a další informace nejen pro novináře lze najít na adrese <http://www.astro.cz/media>. S technickými a organizačními záležitostmi ohledně tiskových prohlášení se obraťte na tiskového tajemníka ČAS Pavla Suchana na adrese Astronomický ústav AV ČR, v. v. i., Boční II/1401, 141 31 Praha 4, tel.: 226 258 411, e-mail: suchan@astro.cz.